

SECTIO VII.

Utrum actus malus sumat unitatem et distinctionem specificam ex objecto.

Postquam in genere explicata est ratio malitiæ, oportet consequenter exponere, quomodo ex objecto, circumstantiis, et fine sumatur: hic ergo non est sermo de omnibus actibus, qui quacumque ratione etiam accidentaliter, et ab extrinseco possunt esse mali, sed de illis tantum, qui ex objecto mali sunt, huiusmodi enim plures ostendimus, sectione prima huius disputationis.

1. *Prima sententia.*—Est ergo prima sententia hos actus habere unitatem specificam ex præceptis, non ex objectis: nam actus malus est, in quantum præcepto repugnat juxta illam definitionem: *Peccatum est dictum, vel concupitum, etc., contra rectam rationem, legemque Dei*: ergo illi actus, mali erunt ejusdem speciei, qui repugnaverint eidem præcepto: distinctæ vero qui diversis præceptis repugnaverint. Quod si objicias, quia interdum unus actus furti, verbi gratia, est contra diversa præcepta legis naturæ divinæ et humanæ, et non propterea habet multiplicem malitiam. Respondetur illa præcepta tantum materialiter multiplicari, sententiam vero esse intelligendam de formali multitudine et distinctione præceptorum, et idem actus habebit plures malitias si sit contra præceptum temperantiæ et religionis, ut in eo, qui violat præceptum et votum jejunandi.

2. Hanc sententiam D. Thomas improbat, 1, 2, quæst. 72, a. 6, ad 2, et q. 2, de Malo, articulo 6, et merito. Primo, quia si sit sermo de præcepto proprie, et in rigore imperante ex voluntate superioris, hoc non semper est necessarium ad unitatem, et distinctionem malitiæ, ut constat ex dictis, sectione 1. Si vero sermo sit de præcepto indicante, seu dictamine rationis naturalis, quamvis verum sit ad dictamina diversa sequi malitias diversas, tamen hoc non est, quod distinctio malitiæ sumatur ex dictamine rationis prout est actus intellectus, sed quia sumitur ex objecto per rationem judicato, quin potius ipsa dictamina ideo diversa sunt, quia circa tales materias, seu res versantur quatenus naturæ rationali convenientes, vel disconvenientes sunt: unde etiam in his, quæ sunt mala, quia prohibita, distinctio præceptorum prout ad diversas virtutes pertinet, ex materiis, sub quibus versantur, sumenda est:

unde etiam contingat eundem materialem actum videri contrarium diversis præceptis distinctarum virtutum, id semper est, quia includitur aliqua conditio diversa in materia, vel objecto talis actus: quamvis igitur quoad nos interdum possit hæc distinctio per dictamina rationis explicari, tamen non potest hæc esse prima radix distinctionis malitiæ.

3. *Secunda sententia.*—Est ergo secunda sententia dicens malitiam sumere distinctionem suam, vel unitatem, ex actu positivo ad quem sequitur, quia est quasi proprietas fluens ab illo: proprietates autem omnes sumunt rationem suam ex essentia, unde habent originem: sed hæc sententia intellecta de actu positivo interiori non est vera, quia ex eodem possunt sequi multæ inordinationes diversarum rationum, et e contrario quamvis actus positivi sint specie distincti propter diversa motiva, possunt habere malitiam ejusdem rationis ex materia in qua conveniunt; neque illud fundamentum verum est, quod proprietates sumunt unitatem, vel distinctionem ex essentia ex qua manant, ut per se patet.

4. *Tertia sententia.*—Tertia sententia est Scoti, in 2, d. 35, quod malitia sumit unitatem, vel distinctionem ex honestate, qua privat, quam aliis verbis refert, et non improbat divus Thomas, 1, 2, q. 71, art. 9, ad 1, scilicet actum malum sumere suam rationem ex virtute, cui opponitur. Et fundamentum est, quia privatio sumit unitatem, vel distinctionem ex forma, qua privat, cæcitates enim sunt ejusdem speciei, quia privant forma ejusdem speciei, esto contingat ex causis diversis specie provenire, e contrario vero cæcitas, et surditas sunt specie diversæ ex distinctione formarum; et ratio est, quia totum esse privationis est carentia alicujus esse: ergo talis erit, quale fuerit illud esse, quo privat; unde infert Scotus actum malum formaliter prout significatur ratione peccati proxime sumere speciem a privatione, qua formaliter constituitur, radicaliter vero ab honestate opposita.

5. *Multipliciter impugnant aliqui hanc sententiam.*—Hanc opinionem impugnant Thomistæ his argumentis. Primo, quia ex illa sequitur actus malos oppositos eidem virtuti esse ejusdem speciei, quia privant eadem honestate, quod esse falsum constat ex vitiis extrema oppositis. Secundo, quia species moralis actus sumitur ex intentione operantis, quod de actibus etiam malis videtur sæpe docere D. Thomas 1, 2, quæst. 72, art. 3 et 6, et 2, 2, q. 10, art. 5, ad 1 et 3 p., q. 88, art. 4, et quæst. 72,

art. 3, ad 2. Tertio, quia idem actus potest habere plures malitias etiam si sit unus in specie. Quarto, quia quod nihil est, non potest dare speciem actui humano: hæc autem privatio nihil est. Quidquid autem sit de hujus sententiæ veritate, hæc argumenta non concludunt, et a nobis solvenda sunt, quia possunt objici contra ea, quæ supra sunt definita. Ad primum negatur sequela, quia non quælibet malitia actus alicui virtuti contrarii privat totaliter honestate illius virtutis, neque secundum omnem rationem ejus, sed prout ad diversos actus inclinare potest, ad quod applicari potest doctrina illa D. Thomæ, quæst. 1, de Malo, a. 4, ad 2, et 11, et a. 8, ad 1, malitiam non esse privationem totalem, ut in exemplo posito de vitiis extreme contrariis, eadem, verbi gratia, liberalitas inclinatur ad dandum et retinendum cum mediocritate: prodigalitas ergo destruit illam quatenus inclinatur ad dandum, et ideo malitiæ diversæ sunt, et privant actibus honestatis diversarum rationum, vel absolute et simpliciter, vel secundum inadæquatos conceptus. Ad secundum respondetur cum malum, ut malum, per accidens sit in rebus, sæpe esse præter intentionem operantis, et ideo in moralibus non oportere, ut sit per intentum, imo, quod sit semper indirecte voluntarium, ut supra dictum est, et ideo necesse non est actum malum, ut malum semper habere speciem ex re, vel motivo per se intento ab operante: nec D. Thomas contrarium docet eisdem locis, sed agit de quibusdam circumstantiis, quæ non dant speciem malitiæ, nisi sint directe intentæ et volitæ, de quibus dicam, sect. sequenti, a n. 8. Ad tertium cum malitia sit extra physicam rationem positivæ entitatis, et suo modo sit in illa, ut in subiecto, sicut in subiecto multiplicatur accidentia, ita nihil obstat, quod in eodem actu multiplicentur malitiæ, in quo est magna differentia inter malitiam et bonitatem ex objecto desumptam, et ita docet D. Thomas, locis supra citatis; addit tamen illud non esse plura, sed unum peccatum, quod spectat ad modum loquendi, sicut unus homo licet habeat artes specie distinctas dicitur unus homo. Ad quartum dicitur unumquodque tale specificativum habere quale ipsum est; ens autem privativum, ut sic, non est reale, et ideo nihil mirum est, quod specificetur a forma, quæ nihil est reale.

6. *Quarta sententia et vera.*—Quarta opinio est malitiam actus seu actum malum sumere speciem suam ex objecto. Ita sentit D. Tho-

mas 1, 2, quæst. 17, art. 2 et 5, et quæst. 72, art. 1, ubi utitur illa ratione, quod id specificat, quod cadit in intentionem operantis, et in eadem quæst. 72, art. 2, dicit peccatum non specificari ex aversione, quæ est privatio, sed ex conversione, secundum quam est actus quidam, et hæc opinio D. Thomæ bene explicata vera est; in re tamen non est contraria præcedenti, sed magis explicat radicem actus mali, ut sic.

7. *Ejus prima assertio.*—Itaque primo dicendum est actum malum, si consideretur, ut est volitio quædam, et species entis positiva, specificari ab objecto formali, et ex proximo motivo, seu ratione volendi, quæ semper est aliqua ratio boni sub qua objectum appetitur. Hæc sumitur ex D. Thomæ, citatis locis, præsertim 2, 2, quæst. 10, art. 5, ad 1, et in 2, dist. 42, quæst. 2, art. 1. Et ratio est per se nota ex supradictis de specificatione actus boni, nam quoad hoc eadem est ratio de actibus malis, non quatenus malis, sed quatenus actus sunt, quo modo dicit aliis locis D. Thomas malum dare speciem in moralibus, quatenus retinet aliquid bonitatis.

8. *Secunda assertio.*—Secundo dicendum est, actum malum, ut malus est, sumere malitiam et speciem ejus ex objecto quatenus difforme est, et disconveniens naturæ rationali: estque hoc modo volitum per talem actum directe, vel indirecte: hoc etiam intendit D. Thomas, citatis locis, et facile patet ex supra dictis, disp. 2, de bonitate, et malitia objectiva, ideo enim velle furari malum est formaliter, quia furari est malum objective; ergo formalis malitia talis voluntatis oritur ex materia objectiva talis objecti: ergo species unius sumitur ex specie alterius, et ideo velle furari, et velle mentiri, habent malitias specie distinctas, quia illa objecta habent disconvenientias formaliter diversas. Confirmatur, nam supra ostensum est actum voluntatis non esse malum ex vi præcisæ conversionis ad objectum sub aliqua ratione boni, sed tunc fit malus, quando ipsa deordinatio objecti censetur aliquo modo volita: ergo signum est malitiam redundare in actum ex turpitudine objecti. Denique quia oppositorum eadem debet esse proportionalis ratio.

9. *Tertia assertio.*—Ultimo tandem dicendum est etiam verum esse actum proxime constitui in specie mali et peccati per privationem, et privationem immediate etiam et proxime sumere rationem suam ex positivo, quo privat, sic D. Thomas, 1, 2, quæst. 72, art. 1, ad 2,

dicit peccatum non esse privationem puram, sed actum privatum debito ordine, et ideo magis sumere speciem ab objecto, quam a bonitate opposita, qua privat: et subdit quamvis etiam si distinguantur peccata secundum oppositas virtutes, in idem redit. Idem habet 2, 2, q. 10, art. 5, ad 1, addit tamen ex recessu a bono non tam sumi speciem, quam privationem speciei: unde intelligi potest sumere D. Thomam speciem pro specie reali, et positiva, ut sic, quo sensu in illa quaest. 72, art. 6, cum dixisset omissionem habere suam speciem, addit *large tamen loquendo de specie prout negatio, vel privatio speciem habere potest*: tamen, in 2, 2, quaest. 118, art. 5, dicit, quia in peccato actus est ut materiale, privatio, ut formale, magis esse attendendam gravitatem, et rationem peccati ex privatione alicujus boni, quam ex tendentia ad aliquod bonum. Ratio autem hujus conclusionis est, quam adduxit Scotus, quia privatio, ut sic, respicit proxime et immediate positivum, quo privat, tamen quia illud dicit ordinem ad objectum, etiam hæc privatio suo modo respicit objectum, quod est prima radix bonitatis et malitiæ moralis, et ita illa duo sunt contraria, neque in hoc occurrit difficultas alicujus momenti.

SECTIO VIII.

Utrum actus voluntatis sumat malitiam ex circumstantiis; et quomodo.

1. *Resolvitur prima pars tituli ut certa.* — In hac re omnes conveniunt humanum actum voluntatis sumere posse malitiam, vel augmentum malitiæ ex circumstantiis, idque duobus modis, ut notavit Scotus, quodlibeto 18, scilicet, vel addendo positivas circumstantias ratione repugnantes, vel omittendo condiciones actui debitas secundum rectam rationem, quod late etiam docuit Augustinus, lib. 5, de Trinitate, et Basilius, in libro quodam de Baptismo, qui sic explicant illud Genes. 4, juxta Septuaginta, *Nonne, si recte offeras, non autem recte divides, peccasti. Nam ille, inquit, recte offert, qui Deo offert: non autem recte dividit, si prudenter non discernat circumstantias; quid et loci, et temporis, etc.* Ratio autem est, quia *bonum ex integra causa, etc.*, prudentia autem, et recta ratio, ut actus bene fiat, non solum judicat de objecto, sed etiam de circumstantiis omnibus actus, et objecti, ex quibus fere semper pendet mediocritas, et honestas objecti, ut hic et nunc appetendi: et

ideo carentia debitæ circumstantiæ facit actum malum: et eadem ratione plures circumstantiæ poterunt malitiam augere, quod etiam patet a contrario ex dictis de bonitate. Unde etiam fit has circumstantias interdum augere intra eandem speciem quatenus magis rationi repugnant intra latitudinem ejusdem honestatis: interdum vero augere novam speciem addendo, ut sumitur ex Concilio Tridentino, sess. 14, cap. 5, et can. 7, quia possunt inducere novam deordinationem a ratione, de qua re videnda sunt dicta de malitia objectiva, in disp. 2, et regulæ ibi traditæ hic sunt applicandæ. De his vero circumstantiis quando, et quomodo augeant peccata tractat fuse D. Thomas 1, 2, quaest. 72, et quaest. 73. Et ideo non est hoc loco circa hoc immorandum, vide tractatum 5, disp. 1, sect. 2, a num. 5, solum prætermitti non potest quædam generalis dubitatio, scilicet quale *voluntarium* requiratur, ut circumstantia conferat malitiam actui voluntatis, quod ad 2 partem tituli pertinet: et est præcipua difficultas de circumstantiis mutantibus speciem: nam de aliis sive sint objectivæ, sive se teneant ex parte actus, certum est sufficere, quod sint indirectæ voluntariæ et a fortiori patebit ex dicendis.

2. *Prima sententia circa secundam partem tituli.* — De aliis ergo est prima sententia dicens, ut circumstantia conferat novam speciem malitiæ, necessarium esse, ut sit directe voluntaria, et in se, et ut inducat rationem motivi. Significat D. Thomas 1, 2, quaest., art. 6, et quaest. 72, art. 9, dicens circumstantiam non mutare speciem peccati, nisi variet speciem voluntatis. Ubi Cajetanus in hoc æquiparat actum malum actui bono, et sectione præcedenti, retuli alia loca D. Thomæ, ex quibus idem sumi potest.

3. Hæc tamen sententia non potest esse vera loquendo de actu malo, ut malus est, et de specie ejus, ut sic: et imprimis non est necesse tendere directe in malitiam ipsius circumstantiæ, nam hoc formaliter est possibile: materialiter autem, est inordinatissimum, et rarissimum, cum tamen circumstantiam addere novam speciem malitiæ frequentissimum sit. Deinde non est necesse intendere per modum motivi conditionem illam actus ex quo oritur talis malitia, ut constat primo exemplis, nam qui vult mœchari, non oportet, ut intendat injuriam alterius, ut malitiam injustitiæ incurrat, sed sat est, quod intendat delectationem suam in actu illo, qui revera est alteri injuriosus. Idem est de eo, qui vult mœchari cum

periculo homicidii, quamvis non intendat. Secundo a fortiori: quia etiam in ipso objecto non est necesse talis intentionis modus ad contrahendam malitiam ejus; atque hoc evidentiis constabit ex dicendis contra sequentem sententiam: docetque hoc aperte D. Thomas, quaest. 2, de Malo, art. 6, ad 6, et sumitur ex D. Thoma 1, 2, quaest. 20, art. 3, et quaest. 73, art. 8, unde in locis num. præcedente citatis, non potuit docere contrarium: sed loquitur de actibus peccatorum, non de specie malitiæ, et hoc modo dicit circumstantiam non variare actum peccati, nisi sit intentata, quæ expositio sumi potest ex eodem D. Thoma, in 4, distinct. 16, quaest. 3, art. 3, quaest. 3, in corpore, et ad 2, unde aliis locis docet, quamvis in eodem actu multiplicentur malitiæ ex circumstantiis, unum tamen esse peccatum, præsertim quaest. 23, de Veritate, art. 7, ad 2, 2, quaest. 184, art. 1, ad 2. Verum est etiam aliquando vocare illa plura peccata, ut 1, 2, quaest. 76, art. 4, ad 2, ubi homicidium factum ab ebrio, vocat plura peccata, fortasse quia exteriores actus multiplicentur. Aliter etiam dici posset D. Thomam fuisse locutum de intentione formali, vel virtuali, directa, vel indirecta, nam in illa quaest. 76, art. 3, ad 2, dicit, quantum remanet in ignorante de voluntario, tantum remanere de intentione peccati.

4. *Secunda sententia.* — Secunda sententia est requiri saltem, ut circumstantia dans speciem sit in se volita saltem, ut materiale objectum, id docet Cajetanus, variis locis 1, 2, quaest. 72, et quaest. 73, art. 8 et 76, art. 4, 2, 2, quaest. 43, art. 1, 2 et 3, et quaest. 57, art. 4, et quaest. 150, art. 4, quibus locis variis modis explicat hanc sententiam, præcipue videtur motus ob quamdam difficultatem de circumstantiis generalibus, quam supra, in fine n. 1, proposui. Aliæ autem difficultates, vel rationes, quæ fieri possunt pro hac sententia, vel procedunt ex fundamentis improbatas supra, nempe quod malitia consistit in positivo ordine actus voluntatis ad objectum suum, vel certe solutæ sunt ex dictis, ut, verbi gratia, quia id quod est per accidens, et præter intentionem, non dat speciem, nam in malis, ut sic, non procedit hoc, quia potius mala sunt per accidens in rebus.

5. Hæc ergo opinio generaliter sustineri non potest, ut probat Adrianus, in 4, materia de Eucharistia, quaest. 3, et sumitur ex D. Thoma, locis nuper citatis, et 2, 2, quaest. 99, art. 2 et 3, et quaest. 154, art. 1, ad 2, Alense, 4

part., quaest. 77, membr. 3, Durando, in 4, dist. 17, quaest. 3, et probatur, quia peccatum factum ex ignorantia culpabili, est ejusdem speciei cum peccato ex scientia: ergo non requiritur ad contrahendam speciem malitiæ directa voluntas, etiam circa materiale objectum, quia interveniente ignorantia non potest esse talis voluntas. Respondet Cajetanus anteedens esse verum de ignorantia culpabili juris, quia illa non occultat materiale objectum, et ita cum illa esse potest prædictum voluntarium directum: non vero id procedere de ignorantia facti, quæ occultat objectum, sed hoc imprimis est contra omnes auctores. Deinde nulla ratione fundantur, quia quod dat actui malitiam, non est materiale objectum ut sic, sed deordinatio ejus, quam aliquo modo voluntas amat, et complectitur, quæ deordinatio occultatur per ignorantiam; ergo si hoc non obstat, quo minus ab illa sumat actus malitiam ratione voluntarii indirecti: nihil etiam obstat, quod materiale objectum occultetur per ignorantiam culpabilem, dummodo maneat voluntarium saltem indirectum. Præterea id patet, nam qui in venatione emittit sagittam sine sufficienti diligentia, et occidit hominem, re vera est homicida, et tamen ibi intervenit ignorantia culpabilis facti, quæ tollit voluntarium directum: quia tamen non tollit indirectum, non tollit etiam malitiam. Respondet Cajetanus illud non esse proprie homicidium, sed incautam venationem: at non bene, ut a posteriori patet, nam qui sic occideret, maneret irregularis, ut late Navarrus, cap. 27, n. 230. Item teneretur restituere damna: ergo peccavit contra justitiam, et non nisi in specie homicidii. Item, quia fortasse in illo actu venationis non est alia malitia intra proprium objectum, et quamvis sit alia, peccatum fit gravius ex hac circumstantia, et non intra eandem speciem, cum repugnet alteri virtuti speciali, et specie distinctæ. Unde secundum omnes illa circumstantia est necessario confitenda, etiam juxta opinionem docentem circumstantias aggravantes intra eandem speciem non esse de necessitate confessionis: ergo signum est illam esse circumstantiam mutantem speciem: ergo non solum interveniente ignorantia juris vincibilis, sed etiam facti, peccata ex scientia, et ignorantia sunt ejusdem speciei, cæteris paribus, ut divus Thomas plane docet 1, 2, quaest. 76, art. 3 et 4, et sumitur ex Aristotele 3, Ethic., cap. 5 et 6.

6. Tandem est ratio a priori, quia modus voluntarii directi, vel indirecti, quamvis mutet